

Tukea ja apua omaisen hoitamiseen

Matti Mäkelä ja Merja Purhonen

Kuka on omaishoitaja?

Omaishoitaja on henkilö, joka pitää huolta perheenjäsenestään tai muusta läheisestään, joka sairaudesta, vammaisuudesta tai muusta erityisestä hoivan tarpeesta johtuen ei selviydy arjestaan omatoimisesti.

Omaishoito yhdistetään usein ikäihmisten avun tarpeeseen. Omaishoito voi kuitenkin olla yhtä lailla vammaisen tai pitkäaikaissairaan lapsen, nuoren tai työikäisen henkilön auttamista tai hoitamista. Omaishoitotilanteet ja tuen tarpeet vaihtelevat. Myös omaishoidon tuen tulisi olla räätälöityä. Vastuu läheisen hoidosta ja huolenpidosta voi lisääntyä pikkuhiljaa tai tulla eteen yllättäen.

Suomessa on noin 350 000 omaishoitajaa, joista vain noin 43 000 on tehnyt omaishoitosopimuksen kunnan kanssa. Kaikilla omaishoitajilla tuen saannin ehdot eivät täyty, kunnilla ei ole riittäviä määrärahoja tai omaishoitajat eivät osaa tai halua hakea tukea.

Mitä omaishoidon tuki on?

Omaishoidon tuella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettavalle annettavista palveluista sekä omaishoitajalle myönnettävästä hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista. Verollisen hoitopalkkion vähimmäismäärä vuonna 2015 on 384,67 euroa kuukaudessa. Hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana maksettava hoitopalkkio on vähintään 769,33 euroa kuukaudessa.

Sitovaa ja raskasta hoitotyötä tekevällä omaishoitajalla on oikeus kolmeen vapaavuorokauteen kuukaudessa. Vapaiden ajaksi kunnan tulee järjestää hoidettavalle soveltuva sijaishoito. Hoitomaksua sijaishoidosta saa periä hoidettavalta enintään 11,30 euroa vuorokaudessa.

Tukeen liittyy myös tapaturmavakuutus ja pääsääntöisesti omaishoitajan eläketurva. Sopimukset solmitaan yleensä toistaiseksi voimassa oleviksi.

Miten omaishoidon tukea haetaan?

1. Tukea haetaan hoidettavan kotikunnasta. Ensin otetaan yhteyttä kunnan sosiaalitoimeen ja siellä omaishoidon yhteyshenkilöön. Hänelle kerrotaan tilanteesta, hoidettavan avun tarpeesta ja kuvataan omaishoitajan roolia. Keskustelussa voidaan miettiä eri vaihtoehtoja avun järjestämiseksi sekä omaishoidon tuen mahdollisuutta. Kunnasta pyydetään omaishoidon tuen hakemuspaperit, kunnan omaishoidon tuen linjaukset sekä tiedote hoidettavan ja hoitajan oikeuksia koskevista omaishoitolain säännöksistä ja niiden soveltamisesta.
2. On hyvä tutustua hakemuspapereihin jo ennakoon ja hankkia hakemukseen tarvittavat liitteet, kuten lääkärin lausunto hoidettavan tilanteesta. Myös hoidettavan kanssa kannattaa keskustella eri vaihtoehtoista, jos se vain on mahdollista. Täytetyt hakemuspaperit lähetetään kuntaan.
3. Omaishoitotilanteen arvioimiseksi sovitaan kotikäyntiaika.
4. Kotikäynnillä käydään läpi hoidettavan palvelun tarve ja omaishoidon tuen myöntämisedellytykset. Omaishoitolain mukaan kunta voi myöntää omaishoidon tukea, jos

- henkilö tarvitsee alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi kotioloissa hoitoa tai muuta huolenpitoa.
 - hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö on valmis vastaamaan hoidosta ja huolenpidosta tarpeellisten palveluiden avulla.
 - hoitajan terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia.
 - omaishoito yhdessä muiden tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa on hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta riittävää.
 - hoidettavan koti on terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva.
 - tuen myöntämisen arvioidaan olevan hoidettavan edun mukaista.
5. Kunnan edustajan kanssa laaditaan yksilöllinen hoito- ja palvelusuunnitelma, jossa kerrotaan, millaista apua arkeen tarvitaan. Etukäteen on hyvä miettiä, mitä palvelun, tuen, ohjauksen tai tiedon tarpeita omaishoitoperheellä on ja mikä on niiden tärkeysjärjestys. Neuvotteluun voi pyytää mukaan myös jonkun läheisen, omaisen, ystävän, sukulaisen tai muun tukihenkilön.

Lain mukaan hoito- ja palvelusuunnitelman tulee sisältää ainakin seuraavat asiat:

- omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö
- muiden hoidettavalle tarpeellisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö
- omaishoitajan hoitotehtävää tukevien sosiaalihuollon palvelujen määrä ja sisältö
- miten hoidettavan hoito järjestetään hoitajan vapaan, terveydenhoitoon liittyvien käyntien tai muun poissaolon aikana

6. Viranhaltija tekee päätöksen. Jos päätös on myönteinen, kunta ehdottaa omaishoitosopimusta, jonka liitteeksi tulee hoito- ja palvelusuunnitelma. Jos päätös on kielteinen, siihen voi hakea muutosta päätöksessä olevan ohjeen mukaan.

Omaishoitosopimuksen tulee aina sisältää vähintään seuraavat tiedot:

- hoitopalkkion määrä ja maksutapa
- omaishoitajan oikeus vapaapäiviin
- vapaan järjestämisen vaihtoehdot
- määräaikaisen sopimuksen kesto sekä
- hoitopalkkion maksaminen hoidon keskeytyessä hoitajasta johtuvasta syystä tai hoidettavasta johtuvasta muusta kuin terveydellisestä syystä

7. Hoitopalkkion maksu ja palvelujen toteuttaminen alkaa. Jos tuntuu, että kokonaisuus ei ole kohdallaan, kunnan kanssa voi neuvotella tilanteesta. Sopimuksen voi myös irtisanoa, jolloin irtisanomisaika on omaishoitajan puolelta yksi kuukausi ja kunnan puolelta kaksi kuukautta.

Tiesitkö?

- yli 1,2 miljoona suomalaista auttaa läheistään
- pääasiallisia auttajia on noin 350 000
- yli puolet kaikista omaishoitajista on yli 65-vuotiaita
- laitoshoidon korvaavia omaishoitotilanteita on noin 60 000
- omaishoidon tuen saajia on 42 519 (2013)

(THL, Suomalaisten hyvinvointi 2014; Sotkanet)

Älä jää yksin

Alueellasi toimii paikallinen omaishoitoyhdistys, joka neuvoo ja tukee omaishoitajia. Vaikka virallista kunnan omaishoidon tukea ei hakisi-kaan, omaishoitoperheille on tarjolla monenlaisia tukea kuten vertais-tukea ja virkistystä.

Voit myös soittaa Omaishoitajat ja läheiset -liiton valtakunnalliseen omaishoidon neuvontapuhelimeen 020 7806 599 ma–to klo 9–15. Puhelun hinta on lankaverkosta 8,35 snt/puhelu + 8,83 snt/min. ja matkapuhelinverkosta 8,35 snt/puhelu + 22,32 snt/min. Tietoa omaishoidosta saat myös www.omaishoitajat.fi-sivuilta.

Lue [Lähellä-lehdestä](#) omaishoitajille ja läheisille tärkeistä asioista.

Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry on omaishoitajien ja heidän hoidettaviensa edunvalvonta- ja tukijärjestö. Liitto toimii asiantuntijana omaistaan hoitavien yhteiskunnallisen aseman parantamiseksi sekä tukee erilaisin tavoin omaishoitotilanteessa eläviä henkilöitä. Omaishoitajat ja läheiset -liitto on Suomen omaishoidon verkoston jäsen.

Suomen omaishoidon verkosto kokoaa yhteen järjestöjä ja muita tahoja, jotka ajavat omaishoitajien asiaa. Tässä juttusarjassa verkoston jäsenjärjestöt avaavat näkökulmiaan omaishoitoon. Myös Muistiliitto kuuluu Suomen omaishoidon verkostoon. www.omaishoidonverkosto.fi

